

NHÀ GIÁO VÀ NGHỀ DẠY HỌC DƯỚI GÓC NHÌN PHÁP LÝ

ThS. ĐẶNG THỊ THU HUYỀN
Vụ Pháp chế - Bộ Giáo dục và Đào tạo

1. Khái niệm nhà giáo

Theo quan niệm thông thường, trong cuộc sống, cụm từ “nhà giáo”, “thầy giáo”, “thầy”... được dùng với cùng một nghĩa để chỉ những người dạy văn hoá, truyền đạt kiến thức, kĩ năng, kinh nghiệm cho một người khác. Câu “Nhất tự vi sư, bán tự vi sư” có từ xa xưa và vẫn truyền đến ngày nay là theo nghĩa này và cũng để thể hiện sự tôn trọng với những người đem lại kiến thức, kĩ năng mới cho người khác. Vì vậy, có người thỉnh thoảng giảng dạy cũng gọi là thầy. Người đi báo cáo một chuyên đề chuyên môn cho một lớp học, vẫn được học viên gọi là thầy.

Theo Từ điển Tiếng Việt (Nhà xuất bản Đà Nẵng, 1997): “Nhà giáo là người làm nghề dạy học”. Trong từ “nhà giáo” thì từ “giáo” có nghĩa là dạy, chỉ bảo; từ “nhà” được hiểu là người chuyên làm một nghề, một lĩnh vực hoạt động nào đó đạt được trình độ nhất định. Như vậy, người dạy học mà không chuyên, không thành nghề thì không phải là nhà giáo. Người dạy học liên tục mà không đạt đến một trình độ nào đó thì cũng không là nhà giáo.

Theo Luật Giáo dục: “Nhà giáo là người làm nhiệm vụ giảng dạy, giáo dục trong nhà trường, cơ sở giáo dục khác. Nhà giáo giảng dạy ở cơ sở giáo dục mầm non, giáo dục phổ thông, giáo dục nghề nghiệp trình độ sơ cấp nghề, trung cấp nghề, trung cấp chuyên nghiệp gọi là giáo viên. Nhà giáo giảng dạy ở cơ sở giáo dục đại học, trường cao đẳng nghề gọi là giảng viên” (Điều 70). Như vậy, nội hàm của khái niệm nhà giáo theo quy định của Luật Giáo dục gồm hai yếu tố cơ bản phản ánh công việc và địa chỉ làm việc. Có thể hiểu người dạy ít, dạy nhiều đều được gọi là nhà giáo nếu người đó làm nhiệm vụ giảng dạy trong các cơ sở giáo dục. Người có trình độ cao, chuyên đi dạy nhưng không gắn với cơ sở giáo dục thì về pháp lý không phải là nhà giáo.

2. Nghề dạy học và một số đặc trưng cơ bản của nghề dạy học

2.1. Về nghề dạy học

Xã hội càng phát triển thì sự phân công lao động càng sâu sắc theo hướng chuyên môn hoá ngày càng cao. Dạy học là một nghề, nhưng lại chưa được nhận thức và quy định rõ ràng trong pháp luật Việt Nam. Vì vậy, việc hoàn thiện pháp luật về nhà giáo trong bối cảnh hiện nay cần nhận thức và phản ánh rõ nét đặc thù nghề nghiệp của nhà giáo. Theo Từ điển Tiếng Việt: “Nghề là công việc chuyên làm theo sự phân

công của xã hội”. Như vậy, nói đến nghề là nói đến công việc chuyên môn và làm theo sự phân công của xã hội trong đó người làm nghề cần có các yêu cầu nhất định về phẩm chất, năng lực và được xã hội đáp ứng các điều kiện để hành nghề. Cũng như các dạng lao động khác, nói đến nghề dạy học là nói đến mục đích, chủ thể (người dạy), đối tượng (người học) và cách thức tác động. Người dạy học cũng cần “chuyên” như người làm nghề khác đồng thời có những đặc điểm, yêu cầu riêng. “Chuyên” có nghĩa là dành thời gian, công sức chính cho việc dạy. “Chuyên” cũng là phải có một khả năng, trình độ vượt trội so với người học. “Chuyên” đòi hỏi những điều kiện mà xã hội phải đáp ứng để có thể hành nghề. Trong khuyến nghị của UNESCO về vị thế của giáo viên và giảng viên đại học đã nêu rõ: “Dạy học phải được tôn trọng như là một nghề nghiệp” và “Giảng dạy ở các tổ chức giáo dục đại học là một nghề nghiệp, một loại hình dịch vụ công đòi hỏi người giảng viên những kĩ năng chuyên biệt và kiến thức uyên thâm mà họ trau dồi trong quá trình học tập và nghiên cứu một cách nghiêm túc và bền bỉ”¹. Luật Giáo viên và Giảng viên của Indonesia có mục giải thích về nghề đó là: “Nghề là liên quan đến một hoạt động do một ai đó đảm nhiệm như là một nguồn đem lại thu nhập và đòi hỏi đến chuyên môn, sự thành thạo hay kĩ năng đáp ứng được những chuẩn mực chất lượng nhất định yêu cầu thông qua giáo dục chuyên nghiệp”.

2.2. Một số đặc trưng cơ bản của nghề dạy học

Nghề dạy học là một nghề có vị trí quan trọng trong xã hội với nhiều đặc thù. Dạy học cho mỗi đối tượng lại có những yêu cầu khác nhau. Tuy nhiên, dù dạy học ở cấp nào, trình độ nào thì nghề dạy học cũng có những đặc điểm chung. Một số nhà khoa học ở nước ta đã đề cập đến đặc trưng của nghề dạy học với nhiều yếu tố đặc biệt thể hiện ở những khía cạnh cơ bản như sau:

Một là, đặc biệt ở vị trí và tính chất hoạt động của nhà giáo. Khi xã hội phát triển có sự phân công lao động, dạy học là một nghề để lấy thu nhập cho bản thân, gia đình và phục vụ xã hội như bất cứ nghề nào khác nhưng nếu không yêu nghề, không thấy tính trách nhiệm thiêng liêng của việc dạy người, trồng người thì không nên chọn nghề giáo. Thủ tướng

¹ Recommandation concernant la condition du personnel enseignant de l'enseignement supérieur <http://unesdoc.unesco.org/images/0011/001140/114048f.pdf>

(Xem tiếp trang 47)